

Lastensuojelun Keskusliiton lausunto

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta

Hallintovaliokunnan kuuleminen 2.6.2016

Lastensuojelun Keskusliitto kiittää mahdollisuudesta esittää näkemyksensä hallituksen esitykseen ulkomaalaislain muuttamiseksi perheenyhdistämissäännösten kiristämisestä ja esittää seuraavaa:

Lakimuutos asettaisi pakolaiset keskenään hyvin eriarvoiseen asemaan; pakolaisaseman saanut henkilö olisi edelleen vapautettu toimeentuloedellytyksestä kun samasta maasta tullutta mutta toissijaista suojelua saanutta toimeentuloedellytys taas koskisi. Erityisen haitallista olisi, että esitys koskisi myös ilman huoltajaansa tulleita toissijaista suojelua saavia lapsia. Suurin osa heistä on nuoria, jotka ehtivät täyttää 18 vuotta ennen kuin perhesidehakemukset ehtivät edes vireille. Nyt esitys veisi mahdollisuuden perheeseen myös pienemmiltä lapsilta. Poikkeus toimeentulo vaatimuksesta tulisi heidänkin kohdallaan kyseeseen lähinnä esimerkiksi vakavan sairauden tai vamman kohdalla.

Keskusliiton kannat voidaan tiivistää kolmeen teema-alueeseen seuraavasti:

1. **Signaalivaikutuksen aikaansaamiseksi rikotaan lapsen ihmisoikeuksia.** Esitys tavoittelee sitä, ettei Suomi näyttäytyisi houkuttelevana maana turvapaikanhakijoille. Lapsen oikeus elää perheessä on kuitenkin perustavaa laatua oleva oikeus, jolla on syvälinen ja pitkäaikainen vaikutus lapsen elämään. Perhe kiinnittää ihmisen elämään ja yhteiskuntaan ja on lapsen luonnollinen elinympäristö. Lapsen oikeuksien sopimuksen oikeudet koskevat kaikkia lapsia syrjimättä (LOS 2 art.). Esitys on kyseenalainen myös suhteessa perustuslain 19.3 §:ään, jonka mukaan julkisen vallan on tuettava perheen mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu. Erityisen huolestuttavana keskusliitto pitää sitä, että toimeentuloedellytys ulotettiin koskemaan myös ilman huoltajaa tulleita lapsia.

Suomen ihmisoikeuspoliittinen uskottavuus muiden valtioiden silmissä vaarantuu kiristysten vuoksi. YK:n lapsen oikeuksien komitea on toistuvasti esittänyt huolensa koskien Suomen

pakolaisten perheenyhdistämistä. Suomi sai myös valtioiden vertaistarkastelussa UPR-menettelyssä suosituksen perheenyhdistämisestä – ja lupasi selvittää aiempien kiristysten vaikutuksia kansainvälistä suojelua saavien kohdalla sekä totesi perheyhteyttä kunnioitettavan perhesidehakemuksia käsiteltäessä.

2. **Perheenyhdistäminen on kiristetty jo äärimmilleen**, eikä uusia kiristyksiä edes tarvita. Lakiesityksen perustelut ovat epä johdonmukaisia ja epähuomaaneja. Perheenyhdistämisen ehtoja on kiristetty jo vuosien ajan kansainvälistä suojelua saaneiden kohdalla. Monet kiristykset yhdessä tiukan laintulkinnan kanssa ovat kohdistuneet nimenomaan ilman huoltajaa tulleisiin lapsiin. Viime vuosina vain yksittäisten lasten kohdalla huoltajat ovat onnistuneet jättämään hakemuksensa ja saaneet myönteisen päätöksen ennen lapsen täysi-ikäistymistä.

Esityksessä perustellaan muutosta sillä, että toimeentuloedellytyksen ulottaminen kansainvälistä suojelua saaviin edistäisi heidän kotoutumistaan. **Perhe edistää kotoutumista.** Ajatus siitä, että toimeentuloedellytys kannustaisi työntekoon, on vaikeasti ymmärrettävä: on tunnettu tosiasia, että nimenomaan pakolaisten työllistyminen on erittäin vaikeaa, etenkin alkuvaiheessa. On kohtuutonta viedä heiltä oikeus elää perheensä kanssa siksi, että Suomi ei ole onnistunut työllistämään heitä tai mahdollistanut saamaan muuta kuin matalapalkkatyötä, jolla ei pysty elättämään perhettä.

Hallitusohjelman kirjaus perheenyhdistämisdirektiivistä ei tarkoita, että kiristyksiä pitäisi tehdä; **direktiivit asettavat vain vähimmäistason.** Hallituksen poikkeusoloissa joulukuussa 2015 tekemä **turvapaikkapoliittinen toimenpideohjelma puolestaan tulee arvioida uudelleen tilanteen muututtua olennaisesti.**

3. **Ilman perhettä jääminen on riski hyvinvoinnille – ja yhteiskunnalle.** Kansainväliset ja suomalaiset tutkimukset kuvaavat ilman huoltajaa tulleiden lasten kokemaa yksinäisyyttä, irrallisuutta ja eristyneisyyttä, joka on uhka näiden yksilöiden hyvinvoinnille. Lisäksi esityksellä voi olla toteutuessaan kauaskantoiset **seuraukset pakolaisväestön ikä- ja sukupuolirakenteeseen ja kotoutumiseen.** Vuoden 2015 poikkeuksellinen hakijamäärä on tuonut maahan paljon yksinäisiä miehiä. Monet heistä joutuvat palaamaan, mutta ilman huoltajaansa alaikäisinä tulleet nuoret miehet todennäköisesti saavat jäädä maahan – vain muutamat ilman huoltajaa tulleet ovat saaneet kielteisiä päätöksiä vuosittain. Näin Suomeen jää paljon maailman kriisipesäkkeistä tulleita yksinäisiä nuoria miehiä, joiden perhesiteet on katkaistu, ja jotka voivat olla alttiita radikalisoitumiselle.

Edellä mainituista syistä Lastensuojelun Keskusliitto ei voi hyväksyä ehdotettua lakimuutosta ja toivoo, että Eduskunta käyttää lainsäädäntövaltaansa ja korjaa hallituksen esitystä niin, että *vähintään* lapset rajataan toimeentulovaatimuksen ulkopuolelle lisäämällä poikkeaman 39 §:ään silloin, kun perheenkoajana on lapsi.

Seuraavassa esitetään tarkempia perusteluja keskusliiton kannalle, perustelumuioston muodossa.

Perustelumuistio Lastensuojelun Keskusliiton lausunnolle

1. Signaalivaikutuksen aikaansaamiseksi rikotaan lapsen perusoikeuksia

Näyttää siltä, että EU:n vuonna 1999 sovitut suuntaviivat vapautteen, turvallisuuteen ja oikeuteen perustuvan alueen luomisesta on hylätty. Vuosien varrella jäsenmaat ovat osoittaneet, etteivät ne ole valmiita noudattamaan periaatteita, joihin itse sitoutuivat Tampereella¹. Suomen linjaa perustellaan sillä, että täytyy tehdä kuten muutkin. Perheenyhdistämisen kiristyksillä tavoitellaan yleistä signaalivaikutusta, jottei Suomi näyttäydä houkuttelevalta maalta verrattuna muihin jäsenmaihiin.

Kun ei voida osoittaa, että Suomen käytäntö olisi muita houkuttelevampaa, perustellaan kiristyksiä ennakoinnilla (s.18). Suomi haluaa ennakoita etenkin Ruotsin suunnittelemaa kiristyksiä. Tässä yhteydessä on todettava, että kun Suomeen tuli viime vuonna 32 476 turvapaikanhakijaa, oli Ruotsissa pelkästään ilman huoltajaa tulleita hakijoita enemmän – yhteensä 35 369. Kaikkiaan Ruotsi vastaanotti 162 877 turvapaikkahakemusta.

Kansainvälinen lainsäädäntö ei näyttäisi antavan ehdotonta oikeutta pakolaisten perheenyhdistämiseen: valtion suvereniteetti estää sen, että sopimuksista voitaisiin johtaa valtioille velvoite toteuttaa aktiivisesti perheenyhdistämistä alueellaan. Silti YK:n sopimuksista ja Euroopan ihmisoikeussopimuksesta johdettava perhe-elämän kunnioituksen suoja on hyvin vahva. Soft law:n tasolla perheenyhdistämiseen kannustetaan, esimerkiksi YK:n pakolaisjärjestön ja Lapsen oikeuksien komitean linjauksissa.

Suomi on toiminut vuosia johdonmukaisesti vastoin ihmisoikeuselinten suosituksia. Kuusisto-Arponen tuo perheenyhdistämispäätöksiä ja -politiikkaa erittelevässä artikkelissaan hyvin esille, miten valtion suvereniteetin käsite näyttää peittävän alleen lapsen edun periaatteen: *...erityisesti lapsen tosiasiallinen etu pitäisi erottaa yleisestä edusta, varsinkin jos yleisen edun ajatellaan olevan kansallisvaltion rajojen vartioimista.* Hänen johtopäätöksensä Maahanmuuttoviraston päätösten sisältöjen ja ohjeiden analysoinnin jälkeen on, että viraston *...lähtökohdana näyttää pikemmin olevan kielteisen perheenyhdistämispäätöksen perusteleminen kuin myönteiseen päätökseen vaadittavien tulkintojen peilaaminen lapsen edun lähtökohdasta.*

Suomi on saanut toistuvasti YK:lta huomautuksia lasten oikeudesta perheeseen

Lapsen oikeuksien komitea painottaa ilman huoltajaa tulleita lapsia koskevassa yleiskommentissaan lapsen perheyhtenäisyyden säilyttämistä ja turvaamista. Komitea antaa yleiskommentissaan tulkintaohjeita Lapsen oikeuksien sopimuksen 9 ja 10 artikloihin. Se toteaa, että *...pakolaisaseman myöntäminen muodostaa oikeudellisesti sitovan esteen kotimaahan paluulle ja siten myös perheen jälleenyhdistämiseksi siellä.* **Oikeus perheeseen ei kuitenkaan koske pelkästään pakolaisaseman saanutta:** *”Perheen jälleenyhdistäminen kotimaassa ei ole lapsen edun mukaista eikä siihen tulisi ryhtyä, jos on olemassa ’kohtuullinen riski’ siitä,*

¹ Tavoitteena oli: *”...avoin ja turvallinen Euroopan unioni, joka on täysin sitoutunut Geneven pakolaisyleissopimuksen ja muiden asiaa koskevien ihmisoikeusasiakirjojen velvoitteisiin ja kykenee vastaamaan humanitaarisiin tarpeisiin yhteisvastuullisesti”.* Puheenjohtajan päätelmät, Tampereen Eurooppa-neuvosto 15. ja 16. lokakuuta 1999. http://www.euro-parl.europa.eu/summits/tam_fi.htm

että paluu johtaisi lapsen perustavanlaatuisen ihmisoikeuksien loukkaukseen. Tällainen riski on dokumentoitu kiistattomasti pakolaisaseman myöntämisellä tai toimivaltaisten viranomaisten tekemällä päätöksellä palauttamiskieltoa koskevien velvollisuuksien soveltuvuudesta. Jos kotimaan olosuhteisiin liittyvä riski on matalampi ja on olemassa huoli siitä, että lapseen kohdistuu esimerkiksi yleisen väkivallan summittaisia vaikutuksia, tällaiset riskit on otettava täysimääräisesti huomioon ja niitä on punnittava suhteessa muihin oikeusperustaisiin näkökohtiin, kuten erossaolon jatkumisen seurauksiin.²

Komitea kehottaa vielä turvaamaan lapselle perhe-elämän jatkumisen: *”Jos perheen jälleenyhdistäminen kotimaassa ei ole mahdollista, sovelletaan yleissopimuksen 9 ja 10 artiklojen mukaisia velvollisuuksia, joiden tulisi ohjata isäntämaan päätöksiä perheen jälleenyhdistämisestä kyseisessä maassa **riippumatta siitä, onko kyse paluun oikeudellisista esteistä vai onko lapsen etuun perustuva arviointi tuottanut paluun kannalta kielteisen tuloksen.** Tässä yhteydessä sopimusvaltioita muistutetaan erityisesti siitä, että lapsen tai hänen vanhempiensa hakemukset, jotka koskevat sopimusvaltioon saapumista tai sieltä lähtemistä perheen jälleenyhdistämiseksi, on käsiteltävä myönteisesti, humanisti ja kiireellisesti.”*

Lastensuojelun Keskusliitto esittää huolensa lakimuutosesityksestä myös Suomen perustuslain kannalta: perustuslain 19.3 § mukaan julkisen vallan on tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu. Esitetyn muutoksen myötä tämä tulisi käytännössä mahdolliseksi toissijaista suojelua saavien kohdalla.

Keskusliitto huomauttaa myös, että kun Suomen ihmisoikeustilanne oli YK:n tarkastelussa vuonna 2012³, sai Suomi suosituksen perheenyhdistämisestä (suosituksen 89.50. esitti Irak ja Suomi hyväksyi sen). Vastauksissaan suosituksiin kesäkuussa 2014, jolloin Suomi antoi UPR-välikausiraporttinsa, se toteaa sisäministeriön monitoroivan ja arvioivan aiempien kiristysten vaikutuksia kansainvälistä suojelua saavien keskuudessa. Lisäksi Suomi tuo esille, että Maahanmuuttovirasto kunnioittaa perhesidehakemuksia käsitellessään perheyhteyttä.

Uusia tiukennuksia lähdettiin nyt kuitenkin tekemään ilman luvattua selvitystä edellisten kiristysten vaikutuksista. Käsillä oleva esitys ei myöskään anna Maahanmuuttovirastolle mahdollisuutta kunnioittaa kansainvälistä suojelua saavien perheyhteyttä.

2. Perheenyhdistäminen on kiristetty jo äärimilleen

Vanhasen hallituksen aikana tehtiin useita kiristyksiä perheenyhdistämiseen, jotka tulivat voimaan elokuussa 2010. Hallituksen loppuvaiheessa syksyllä 2010 sisäministeriö toimitti hallintovaliokunnalle selvityksen perheenyhdistämisen käytännöistä⁴. Selvitys vertaili eri maiden politiikkaa ja tuli siihen johtopäätökseen, ettei muutoksiin ollut tarvetta, sillä Suomen perheenyhdistämispolitiikka ei sisällä vetotekijöitä muihin maihin verrattuna.

² CRC/GC/2005/6. Yleiskommentti nro 6 (2005). Ilman huoltajaa olevien ja vanhemmistaan eroon joutuneiden lasten kohtelu kotimaansa ulkopuolella, kohdat 81–83. http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2015/03/CRC_GC_2005_6.pdf

³ YK:n ihmisoikeusneuvoston yleismaailmallinen määräaikaistarkastelu, UPR. Suomen toinen tarkastelu oli vuonna 2012.

⁴ Kokonaisvaltainen ja systemaattinen selvitys voimassa olevista ulkomaalaislain perheenyhdistämissäännöksistä ja niiden soveltamisesta. Sisäasiainministeriö, 22.10.2010, 15.

Seuraavan hallituksen ohjelmaan tuotiin kuitenkin toteamus, että Suomen perheenyhdistämiskäytäntöjen tulee olla linjassa muiden Pohjoismaiden kanssa. Tämä hallitus halusi jälleen tehdä selvityksen. Sisäministeriön selvitys⁵ tehtiin kireässä aikataulussa ja liian aikaisin; tuolloin ei ollut vielä kertynyt tietoa viimeisten kahden vuoden aikana tehtyjen muutosten vaikutuksista. Etenkin vuonna 2012 voimaan astunut muutos, jonka mukaan Suomessa oleva perheenjäsen ei enää voinut jättää hakemusta vaan se piti tehdä ulkomailla, vaikeutti oleellisesti perheenyhdistämistä. Selvityksen piti hallitusohjelman mukaan selvittää juuri noita vaikutuksia, mutta niistä ei ollut vielä ehtinyt kertyä kokemusta. Niinpä selvityksen johtopäätös oli, että tarvitaan uusi selvitys. Tätä kolmatta selvitystä odotetaan edelleen. Sen puuttuminen ei näytä kuitenkaan olevan esteenä uusille kiristyksille.

Sipilän hallitusohjelman kirjaus on, että perheenyhdistämisen kriteerejä tarkennetaan vastaamaan perheenyhdistämisdirektiiviä. Tämä on nyt tarkoittanut käytännössä kriteerien kiristämistä niin tiukaksi, kuin se on mahdollista. Keskusliitto huomauttaa, että direktiivit määrittävät vähimmäistason, eivätkä jäsenmaat ole millään lailla sidottuja tuohon minimitasoon vaan voivat noudattaa suotuisampia käytäntöjä kansallisessa lainsäädännössään. Joissakin direktiiveissä suorastaan suositellaan ylittämään direktiivin määrittelemä minimitaso. Näin ollen hallitusohjelman kirjaus ei sido Eduskuntaa muuttamasta kohtuuttoman tiukaksi muotoiltua esitystä lakimuutokseksi. Hallituksen turvapaikkapoliittinen linjaus 8.12.2015 puolestaan tehtiin paniikissa, ja tilanteen muututtua on aika arvioida se uudelleen⁶.

Kataisen hallituksen aikana kiristystarvetta perusteltiin perhesidehakemusten voimakkaalla kasvulla. Nykyhallituksen aikana tämä ei ole enää mahdollista, sillä kansainvälistä suojelua saaneiden perhesidehakemusten määrä romahti parissa vuodessa. Ulkomaalaislain kiristykset, hallinnolliset muutokset ja lähetystöjen lakkauttaminen ovat pitäneet huolen siitä, että pakolaisten perheenyhdistäminen on vaikeaa. Kun ennen vuotta 2012 jätettiin tuhansia hakemuksia (1 907 vielä vuonna 2011), pantiin vuoden 2012 aikana vireille 599 kansainvälistä suojelua saaneen perheenjäsenen hakemusta. Hakemuskäärä väheni vuonna 2012 siis 69 %.⁷ Myös vuonna 2013 näitä hakemuksia oli vain 594.⁸

⁵ 2012 SM selvitys ulkomaalaislain perheenyhdistämissäädännösten tarkistamisen taustaksi. Sisäasiainministeriön julkaisuja 17/2012.

⁶ Turvapaikanhakijoiden määrän voimakas lasku on johtanut yksiköiden lakkauttamiseen. Viimeisin päätös tehtiin 30.5. (tiedote: http://www.migri.fi/medialle/tiedotteet/lehdistotiedotteet/lehdistotiedotteet/1/0/vastaanottokeskuksista_vahennetaan_vajaat_6_000_majoituspaikkaa_67927) Maahanmuuttovirasto on tehnyt päätökset yhteensä 16 000 majoituspaikan vähentämisestä tähän mennessä tänä vuonna.

⁷ Tilastokatsaus. Oleskeluluvat 1.1.–31.12.2012. Maahanmuuttoyksikkö 18.2.2013, Maahanmuuttovirasto, s. 14. http://www.migri.fi/download/40069_mamu_tilastokatsaus_2012.pdf?d7a84ac36e94d088

⁸ Tilastokatsaus. Oleskeluluvat 1.1.–31.12.2013. Maahanmuuttoyksikkö 27.1.2014, Maahanmuuttovirasto, s. 13. http://www.migri.fi/download/50381_Tilastokatsaus_Oleskeluluvat_2013_pdf.pdf?fa374e8b840dd188

E erityisen vaikeaksi perheenjäsenten saaminen Suomeen muuttui ilman huoltajaansa tulleeille lapsille: sekä vuonna 2012 että 2013 tehtiin vain yksi positiivinen päätös ilman huoltajaa Suomeen tulleen huoltajalle.⁹ Vuonna 2014 onnistui peräti 33 Suomessa olevan lapsen huoltajaa jättämään hakemuksensa ulkomailla, ja heistä 10 myös sai myönteisen päätöksen¹⁰.

Suurin osa ilman huoltajaa tulleeista on nuoria, jotka ehtivät täyttää 18 vuotta ennen kuin perhesidehakemukset ehtivät edes vireille. Hakemuksen jättäminen ulkomailla on useimmille erittäin vaikeaa mm. lähetystöverkoston harventamisen vuoksi. Yhä harvempi onnistuu edes jättämään hakemuksensa, ja suurin osa kansainvälistä suojelua saaneiden perheenjäsenistä on viime vuosina saanut kielteisen päätöksen. Käsillä oleva esitys estäisi perheenyhdistäminen nyt myös nuoremmilta lapsilta.

Turvapaikanhakijamäärät eivät sinänsä voi olla peruste perustavaa laatua olevien ihmisoikeuksien rikkomiselle tai puolustamiselle. Ne vaikuttavat luonnollisesti yhteiskunnalliseen ilmapiiriin ja politiikkaan, mutta lakimuutoksen perusteluna sivulla 18 esitetty, taloudellisen kantokyvyn haasteisiin viittaava perustelu ei ole kestävä: "...säätämisvaiheen olosuhteissa on tapahtunut muutos, jonka johdosta suotuisammuuskohtelun jatkamiselle ei ole perusteita". Haavoittuvassa asemassa olevien pakolaislasten kohtelu muita suotuisammin perheenyhdistämissäännösten suhteen on edelleen perusteltua. Keskusliitto perustaa kantansa lapsen ihmisoikeuksiin, ennen kaikkea YK:n yleissopimukseen lapsen oikeuksista.

Lapsivaikutusten arviointi puutteellinen esityksessä

E erityisen ongelmallisena keskusliitto pitää esityksen perusteluissa sitä, että se esittää toimeentuloedellytyksen edistävän kotoutumista. Perhe auttaa kotoutumaan, ja siitä erossa oleminen aiheuttaa stressiä ja hidastaa kotoutumista. Kansainvälistä suojelua saaneen on erittäin vaikea työllistyä Suomessa. Heille tarjotaan töitä korkeintaan matalapalkka-aloilta. Esimerkiksi Afrikasta tulevien työttömyysprosentti on pysytellyt 2000-luvun ajan lähellä 40 %¹¹. On kohtuutonta rangaista maahanmuuttajia siitä, että Suomi ei ole onnistunut työllistämään heitä tai mahdollistanut saamaan muuta kuin matalapalkkatyötä, jolla ei pysty elättämään perhettä.

Perheenyhdistämisen kiristyksiä perustellaan joskus myös siten, että lapsen tai nuoren kotoutuminen voi vaikeutua perheenjäsenten tullessa maahan. Kun yksittäisen lapsen oikeutta perhe-elämään rikotaan, sitä ei voida perustella kotouttamispolitiikan epäonnistumisilla.

⁹ Maahanmuuttoviraston tilastot: http://www.migri.fi/download/40077_Ratkaisut_hakuperusteittain_1.1.-31.12.2012.pdf?6bf38e914d7ad388 ja http://www.migri.fi/download/44456_Ratkaisut_hakuperusteittain_myont_kielt_1.1.-31.5.2013.pdf?e481a986840dd188

¹⁰ Myönteiset ja kielteiset ratkaisut ensimmäisiin oleskelulupiin 1.1.2014 – 31.12.2014. Maahanmuuttovirasto. http://www.migri.fi/download/57709_Ratkaisut_hakuperusteittain_1.1.-31.12.2014.pdf?4228a67c2d2ed388

¹¹ Esim Kuka Suomessa tekee työt?.EVA-fakta,29.1. <http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2015/01/Kuka-Suomessa-tekee-ty%C3%B6t.pdf>

Yhteiskunnallisia vaikutuksia arvioitaessa tekstissä myönnetään melko laajalti esityksen haitalliset vaikutukset. Myönnetään epätasa-arvoinen kohtelu: toissijaista suojelua saavien oikeus viettää perhe-elämää olisi jatkossa heikompi kuin muilla oleskeluvilla Suomessa olevilla. Toissijaista suojelua saavat olisivat myös keskenään epätasa-arvoisia, kun oikeus perheeseen olisi riippuvainen tulotasosta. Naisen asema olisi miehiä heikompi perheenkokoajana. Lapsivaikutusten arviointi on esityksessä kuitattu lyhyellä maininnalla, jossa myönnetään, että lasten mahdollisuus saada perheensä maahan olisi harvinaista. Myönnetään myös, että joidenkin lasten kohdalla tämä saattaa vaikeuttaa kotoutumista. Kaikesta tästä huolimatta lakiesityksen esitetään olevan perusteltu – koska esityksen tavoitteena on tiukentaa perheenyhdistämisen kriteereitä.

Kuvailtaessa esityksen vaikutuksia (s. 26) tuodaan esille, kuinka ilman huoltajaa olevat lapset eivät käytännössä pystyisi turvaamaan perheenjäsentensä toimeentuloa. Epäselväksi jää, mitä tarkoitetaan lauseella: *”He jäisivät käytännössä lastensuojelun vastuulle tukitoimien piiriin”*. Tähänkään saakka eivät lapset ole tulleet lastensuojelun piiriin kielteisen perheenyhdistämispäätöksen vuoksi. Keskusliitto on tuonut esille kannoissaan, että ilman huoltajaa tulleiden vastaanotto ja kotouttaminen tulisi olla kokonaisvaltainen lapsen tarpeista lähtevä jatkumo, jossa lastensuojelullinen näkemys vahvistuisi. Lastensuojelu joutuu kyllä tosiasiaassa viime kädessä korjaamaan peruspalvelujen puutteita ja epäonnistumisia perheiden varhaisessa tuessa, mutta lastensuojelun tehtäväksi ei ole asetettu korjata epäonnistuneen perheenyhdistämispolitiikan seurauksia.

Keskusliitto ei voi yhtyä sivulla 27 yhteiskunnallisia vaikutuksia arvioitaessa esitettyyn ajatusrakennelmaan yhteiskunnan luottamuksen lisääntymisestä. Esitetty tiukennus ehkä yhdenmukaistaa oleskeluluvan luvan myöntämisen edellytyksiä ja varmasti ”yksinkertaistaa hallintokäytäntöä”. Teksti päättyy kuitenkin jokseenkin epäselvän perusteluketjun avulla lumeavioliittoihin ja maahantulosaännösten kiertämiseen ja toteaa, että *”Väärinkäytösten ehkäiseminen ja sitä kautta perusteettomien hakemusten vähentäminen lisäävät kansalaisyhteiskunnan luottamusta ja hyväksyntää lainsäädännölle ja viranomaisen toiminnalle.”*

Keskusliitto ei pidä kyseistä esitystä luottamusta lainsäädäntöön ja viranomaisten toimintaan lisäävänä. Perheenyhdistämishakemukset eivät ole perusteettomia. Oikeus perheeseen on ihmisten, etenkin lasten perusoikeus. *Perhe on yhteiskunnan luonnollinen ja perustava ydinosa ja sillä on oikeus oikeusyhdistämisjärjestelmän ja valtion suojaan*¹².

3. Ilman perhettä jääminen on riski hyvinvoinnille – ja yhteiskunnalle

Kansainväliset ja suomalaiset tutkimustulokset piirtävät kuvaa ilman huoltajaa tulleiden lasten kokemasta yksinäisyydestä, irrallisuudesta ja eristyisyydestä. Kokemusta korostaa uuden kulttuurin vieraus ja se, että yksinolo ylipäätään on uutta lapsille – lähtömaassa oli aina tuttuja ihmisiä ympärillä. Lapset ovat jatkuvasti huolissaan, ovatko jälkeen jääneet perheen jäsenet elossa ja turvassa. Heillä on

¹² YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus 1948, art. 16 (3).

vaikeuksia solmia ystävyyssuhteita suomalaislapsiin. Perheenjäsenten ikävöinti on intensiivistä ja voimakasta. Perheestä erossa oleminen aiheuttaa elämään samankaltaisia muutoksia kuin kodin ulkopuolelle sijoitetuilla lastensuojelulapsilla.¹³

Maahanmuuttajataustaiset nuoret ylipäättään myös menestyvät kantaväestön nuoria huonommin koulussa PISA-tutkimuksen mukaan. Kuilu maahanmuuttajanuorten ja kantaväestön välillä oli suurempi kuin useimmissa muissa OECD-maissa. He siis päättävät peruskoulun muita huonommin eväin tullakseen yhteiskunnan täysivaltaisiksi jäseniksi.¹⁴ Viimeisin raportoitu kouluterveyskysely puolestaan toi esille selvästi hyvinvoinnin riskejä maahanmuuttajalapsilla verrattuna kantaväestön lapsiin¹⁵

Yksinäisyys, heikompi koulumenestys ja eristäytyminen valtaväestön nuorista ei anna hyvää ennustetta yhteiskuntaan integroitumisesta. Vaille perheen turvaa jäävillä on lisäksi usein traumatisoivia kokemuksia taakkanaan¹⁶. Suomalainen vastaanottojärjestelmä on varsin kehittynyt, mutta se ei välttämättä pysty korvaamaan ja korjaamaan katkenneita ihmissuhteita ja rikkinäistä taustaa – etenkin nyt, kun järjestelmä on suuressa murroksessa viime vuoden hakijamäärien vuoksi. Nyt täytyy panostaa kotoittamiseen eikä perheenyhdistämisen kiristyksiin.

Esityksessä ei arvioida niitä vaikutuksia, jotka sillä toteutuessaan saattaisi olla pakolaisväestön rakenteeseen. Perheenyhdistäminen tehtäisiin käytännössä mahdottomaksi toissijaista suojelua saaneiden kohdalla. Millaiset vaikutukset sillä saattaa olla, että suuri joukko pääasiassa nuoria miehiä jää maahan pysyvästi ilman perhettään? Keskustelu yksinäisyyden ja radikalisoitumisriskin yhteydestä on ymmärrettävästi noussut ajankohtaiseksi myös Suomessa.

¹³ Kauko, Outi (2015). Yksinäisyys alaikäisten turvapaikanhakijoiden valottamana. Yhteiskuntapolitiikka 80(2015):1, 35–45. Tai: Björklund, Krister (2014). "Haluun koulutusta, haluan työtä ja elämän Suomessa". Yksintulleiden alaikäisten pakolaisten kotoutuminen Varsinais-Suomessa. Siirtolaisuusinstituutti, Tutkimuksia A 48, Turku. Tai: Kuusisto-Arponen, Anna-Kaisa (2016). Perheettömiksi suojellut: yksintulleiden alaikäisten oikeus perheeseen. Teoksessa Perheenyhdistäminen (2016). Toim. Fingerroos, Outi, Tapaninen, Anna-Maria ja Tiilikainen, Marja. Vastapaino, Tampere.

¹⁴ Harju-Luukkainen, Heidi; Nissinen, Kari; Sulkunen, Sari; Suni, Minna ja Vettenranta, Jouni (2014). Avaimet osaamiseen ja tulevaisuuteen. Selvitys maahanmuuttajataustaisten nuorten osaamisesta ja siihen liittyvistä taustatekijöistä PISA 2012 -tutkimuksessa. Jyväskylän yliopisto, Koulutuksen tutkimuslaitos. (Jyväskylän yliopiston www-sivut: <https://kti.jyu.fi/julkaisut/julkaisuluettelo/julkaisut/2014/D110.pdf>)

¹⁵ Maahanmuuttajataustaisten 8. ja 9.-luokkalaisten hyvinvointi - Kouluterveyskysely 2013. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-297-3>

¹⁶ Kolmasosa Suomeen ilman huoltajaa tulleista lapsista oli traumatisoituneita tai oireili selvästi vuonna 2010, ja vain kolmasosa heistä oli saanut hoitoa oireisiinsa. Lähde: Suikkanen Sirku (2010). Selvitys kidutettujen ja vaikeasti traumatisoituneiden turvapaikanhakija- ja pakolaislasten ja -nuorten määrästä sekä heidän psykiatristen palvelujen tarpeestaan. Helsingin diakonissalaitoksen raportteja 1/2010.